

Передмова	3
-----------------	---

ВСТУП

§1. Українська мова – державна мова українського народу	5
§2. Поняття літературної мови	5
§3. Мовна норма	7
§4. Стилї сучасної української літературної мови	8
§5. Офіційно-діловий стиль	11
§6. Найважливіші ознаки офіційно-ділового стилю	11
§7. Основні вимоги до мовлення	13

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО СКЛАДАННЯ І ОФОРМЛЮВАННЯ ДОКУМЕНТІВ

§1. Класифікація документів	22
§2. Формуляр документа	24
§3. Основні правила оформлювання документів	26
§4. Текст документа	33
§5. Оформлювання сторінки	34

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

§1. Інструкція	41
§2. Положення	44
§3. Правила	47

ДОКУМЕНТАЦІЯ ЩОДО ОСОБОВОГО СКЛАДУ

§1. Заява	54
§2. Правопис власних назв	56
I. Власні імена	56
II. Прикметники, утворені від індивідуальних назв	56
III. Назви держав, адміністративно-територіальні назви	57
IV. Назви установ, організацій, підприємств, партій, творчих спілок і колективів	57

V. Назви історичних епох і подій, знаменних дат	58
VI. Назви посад, звань, титулів	58
VII. Назви конференцій, конгресів, найважливіших документів, пам'яток старовини, творів мистецтва	59
VIII. Правопис назв станцій метрополітену	59
§3. Характеристика	63
§4. Правопис прізвищ і географічних назв іншомовного походження	64
§5. Автобіографія	68
§6. Резюме	69
§7. Вживання знака м'якшення	71
§8. Тире між підметом і присудком	72
§9. Накази щодо особового складу	76
§10. Вживання апострофа	78
§11. Розділові знаки у реченнях з однорідними членами	79
Однорідні й неоднорідні означення	80
Однорідні члени речення, не з'єднані сполучниками	80
Однорідні члени речення, з'єднані одиничними сполучниками	81
Однорідні члени речення, з'єднані повторюваними сполучниками	81
Однорідні члени речення, з'єднані парними сполучниками	81
Тире і крапка з комою між однорідними членами речення	82
Розділові знаки при узагальнювальних словах	82

ІНФОРМАЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

§1. Службові листи	88
§2. Подвоєння приголосних на письмі	113
§3. Розділові знаки у реченнях з відокремленими означеннями	114
§4. Анотація	122
§5. Рецензія. Відгук	122
§6. Лексичне багатство сучасної української літературної мови	126
§7. Адреса	129
§8. Телеграма	130
§9. Телефонограма. Радіограма	131
§10. Спрощення в групах приголосних	132
§11. Розділові знаки у реченнях з відокремленими прикладками	133
§12. Довідка	137
§13. Правопис префіксів	139
§14. Розділові знаки у реченнях з відокремленими обставинами	139
§15. Розділові знаки у реченнях з відокремленими додатками	141
§16. Доповідна й пояснювальна записки	147
§17. Зміни приголосних за словотворення	149
§18. Розділові знаки у реченнях з уточнювальними членами речення	150

§19. Протокол	154
§20. Резолюція	158
§21. Правопис слів іншомовного походження	158
Правопис <i>и, і, ї</i>	158
Правопис <i>е, є</i>	159
Вживання апострофа	159
Вживання знака м'якшення	159
Подвоєння приголосних	160
§22. Розділові знаки у реченнях із звертаннями	160
§23. Звіт	169
§24. Особливості відмінювання іменників II відміни	171
§25. Розділові знаки у реченнях із вставними словами, словосполученнями і вставленими компонентами	173
§26. Оголошення	180
§27. Повідомлення	181
§28. Правопис складних іменників	182
§29. Розділові знаки при словах-реченнях	184

ДОКУМЕНТИ З ГОСПОДАРЬСЬКО-ДОГОВІРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

§1. Договір	189
§2. Трудова угода	191
§3. Правопис складних прикметників	193

ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВІ ДОКУМЕНТИ

§1. Таблиця	201
§2. Зв'язок числівників з іменниками	202
§3. Список. Перелік	206
§4. Правопис прислівників	207
§5. Складне речення	208
§6. Розділові знаки у складносурядних реченнях	209
§7. Накладна	216
§8. Правопис прийменників	217
§9. Розділові знаки у складнопідрядних реченнях	218
§10. Акт	223
§11. Правопис сполучників	225
§12. Розділові знаки у безсполучникових складних реченнях	225
§13. Доручення	231
§14. Правопис часток	234
§15. Розписка	237
§16. Написання частки <i>не</i> з різними частинами мови	239
Контрольні роботи	244
Російсько-український словник ділового мовлення	250
Корисні поради	297
Список умовних скорочень	301
Список рекомендованої літератури	303

ПЕРЕДМОВА

Офіційне спілкування (між установами, окремою особою та установою, між посадовими особами; ділові взаємини на виробництві тощо) нині здійснюється українською мовою – єдиною державною мовою українського народу. Основне завдання українського ділового мовлення – набуття навичок літературного спілкування, пропаганда та засвоєння літературних норм у слововживанні, граматичному оформленні мови, у вимові та наголошуванні, неприйняття спотвореної мови або суржиків.

Пропонований посібник з українського ділового мовлення – теоретично-практичний. У ньому послідовно викладено теоретичний матеріал, подано систему вправ і завдань та зразки ділових паперів.

Теоретична частина містить такі розділи: “Вступ”, “Загальні вимоги до складання і оформлювання документів”, “Організаційні документи”, “Документація щодо особового складу”, “Інформаційні документи”, “Документи з господарсько-договірної діяльності”, “Обліково-фінансові документи”. Подано також відомості про складні випадки правопису найуживаніших слів чи словосполучень під час укладання ділових паперів, стилістичного використання слів, основні розділи синтаксису.

Вивчаючи писемне ділове мовлення, слід обов’язково повторювати й пунктуаційні норми української мови, адже будь-яка пунктуаційна помилка тією чи тією мірою порушує зміст висловлювання. Досконале знання пунктуаційних норм полегшує писемне спілкування людей, сприяє піднесенню їхньої загальної мовної культури. Отже, поряд з орфографічними правилами наведено й правила вживання розділових знаків.

Практичну частину посібника спрямовано на те, щоб студенти набули навичок укладання певних документів, засвоїли правописні норми, правила складання ділових паперів. Цьому сприяють вправи й завдання, призначені як для аудиторного ви-

конання, так і для самостійної роботи. Значна частина вправ у посібнику – узагальнювального характеру. Виконання їх передбачає ґрунтовне знання теорії.

У посібнику наведено зразки ділових паперів з відтвореними на них реквізитами. Ними можна ефективно користуватися на всіх етапах вивчення матеріалу: під час закріплення знань, поточної перевірки роботи студентів, як одним із видів контрольних робіт. Подано також вправи на переклад з російської мови українською. Робота з перекладами сприятиме вихованню в студентів чуття слова, граматичної форми, уваги до стилістично точного вживання їх у мовленні. Після основних тем і розділів розміщено запитання для самоконтролю та тексти для контрольних і навчальних диктантів.

Засвоїти сучасну словникову граматичну чи мовну норму допоможуть рубрики “Як правильно?”, “Запам’ятайте відповідники стійких виразів”, “Запам’ятайте значення термінів”. Наприкінці посібника вміщено “Російсько-український словник ділового мовлення”, в якому подано слова, словосполучення, звороти, складні для перекладу і такі, в яких студенти припускаються найбільше помилок, а також варіанти контрольних робіт.

§1. УКРАЇНСЬКА МОВА – ДЕРЖАВНА МОВА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Конституцією України, прийнятою Верховною Радою 28 червня 1996 р., українську мову проголошено державною. **Державна мова** – “закріплена традицією або законодавством мова, вживання якої обов’язкове в органах державного управління та діловодства, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у державних закладах освіти, науки, культури, в сферах зв’язку та інформатики”¹.

Історична доля українського народу склалася так, що його мова не завжди функціонувала як державна, хоча вона входить до двадцяти найпоширеніших мов світу. У 60–80-х роках ХІХ ст. розвиток української літературної мови гальмувався царськими заборонами (Валуєвський циркуляр 1863 р., Емський акт 1876 р.). У роки більшовицького лихоліття також робилося все можливе, щоб зупинити процес розвитку української мови. Новий наступ на неї здійснено за часів застою: українська мова зникала із навчальних закладів, науки, культури та інших сфер суспільного життя. І тільки завдяки зусиллям державно-патріотичних сил вдалося зберегти за нею статус державної.

Попри всі негаразди українська мова розвивається і посідає належне їй місце, що закріплено статтею 10 Конституції України: “Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України”.

§2. ПОНЯТТЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Українська мова є єдиною національною мовою українського народу. Українська національна мова існує:

а) у вищій формі загальнонародної мови – сучасній українській літературній мові;

¹Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови) та ін. – К., 2000. – С. 126.